

Maria

TIDNINGEN TILL DIG I LILLA EDET
OM KRISTEN TRO, LIVSFRÅGOR
OCH OM ATT VARA MÄNNISKA

SOMMAR 2025 | NR 2

TEMA SOMMAR
MÖTET MANNE ANDRÉN
REPORTAGET VÄSTERLANDA
KYRKAS RENOVERING

Svenska
kyrkan

Lilla Edets
pastorat

Foto: Ikon

Jag älskar att se allt det vackra i en välskött trädgård. Både allt som växter, men också det som kryper och flyger. Tyvärr är det inte en sådan trädgård som jag själv har, men jag har gjort mina försök.

Fråga inte mig om trädgårdstips!

För några år sedan stod jag i handelsträdgården med en rosenbräcka i handen. Det är en sådan som ser ut lite som blommande mossor. Jättefin! Den tog jag glatt med mig hem och planterade mellan brunnen och min rhododendron. Jag tänkte att den borde passa bra där både för att det behövdes lite färg och för att det stod på skylten att den skulle stå i "halvskugga". Men det gick inte så bra för min lilla rosenbräcka. Den slokade alltmer och jag vattnade. Sedan började den bli brun och jag vattnade ännu mer. Till slut blev det att bära den till komposten. En lite mer trädgårdskunnig granne förklarade då snällt för mig att jag har rätt sur jord nere vid brunnen och att rosenbräckor behövde en kalkrikare mylla.

Jag tänker mig att vi människor också kanske har en sådan där skylt som blomman hade, där det står hur mycket sol och vilken jord vi behöver för att kunna växa. För visst är det så att några av oss älskar solen och andra föredrar skuggan. Även när det kommer till jordmån så föredrar vissa sand mellan tårna och andra plaskar hellre fram i stövlar. Men utöver solljus och rätt jord så behöver vi också vatten för att leva.

I den 65:e psaltarsalmen kan vi läsa:

Du tar dig an jorden och ger den regn, du gör den bördig och rik. Guds flod är full av vatten.

Gud tar sig an jorden. Det räcker att vi går ut och ställer oss i halvskuggan så vattnar han även oss. Han låter oss aldrig torka ut för hos honom finns källan som aldrig sinar. I hans närhet får vi växa till vår fulla sommarprakt, oavsett om det är med gummistövlar på eller med sandaler i handen.

Hur gick det då med min trädgård? Det slutade ändå med sommarprakt även där. Grannen kom över med en hortensia som trivdes mycket bättre mellan brunnen och rhododendronen. Den lever fortfarande och sätter lite färg på halvskuggan varje sommar.

Jane Lindberg, diakon

Maria

Utgivnings av Svenska kyrkan i Lilla Edet med fyra nr/år och distribueras som ODR Samhällsinformation till alla hushåll i pastoratet.

Svenska kyrkan

Lilla Edets pastorat

Ansvarig utgivare: Marcus Stille

Redaktionsgrupp: Patrik Björk, Henrik Mossberg, Lisbeth Olsson och Rolf Pettersson

Grafisk form: Louise Toshach

Tryck: Åtta45

Foto omslag: Henrik Mossberg

Namnet Maria syftar på Jesus mor som fick föda Guds son, Maria från Magdala som var i hans närhet, samt Maria, Jakobs mor, som var det första vittnet om Jesus uppståndelse.

SVENSKA KYRKAN I LILLA EDET består av tre församlingar – Hjärtum, Västerlanda och Fuxerna-Åsbräcka – och är en del av den världsvida Kyrkan. Genom guds-tjänst, diakoni, undervisning och mission vill vi tillsammans ta emot och förmedla Guds kärlek.

Svenska kyrkan i Lilla Edet
Fuxernavägen 8, 463 33 Lilla Edet
0520-49 47 00
svenskakyrkan.se/lillaedet

Präster:

Marcus Stille, 0520-49 47 02
Rolf Pettersson, 0520-49 47 06
Johannes Kannas, 0520-49 47 08

Diakoner:

Merja Andersson, 0520-49 47 07
Yvonne Kerygman, 0520-49 47 04
Jane Lindberg, 0520-49 47 05

I DETTA NUMMER

- 2 PRELUDIUM
- 3 MUSIKRUTAN
- 4 REPORTAGET
- 6 GLIMTAR UR FÖRSAMLINGSLIVET
- 8 KALENDARIUM
- 10 MÖTET
- 12 KYRKOGRÅRDAR
- 14 KORSORD
- 15 TÄVLING

Foto: Ikon

Om Du söker vänner och gemenskap kan du få någon att gå tillsammans med. Kanske gå till en aktivitet med någon? Eller bara ta en fika ihop? Besök hemsidan för mer info om program. Besöksgruppen är ett gäng härliga människor som vill hjälpa dig med att skapa nya kontakter. Låter det intressant?

Besöksgruppen
– ett projekt med stöd
från Socialstyrelsen
att motverka ofrivillig
ensamhet hos äldre.

Nu söker vi fler som vill vara med i besöksgruppen!

För info, skanna QR-koden
eller ring Caroline Åberg,
tel: 0520-494732
eller läs mer på
[svenskakyrkan.se/
lillaedet/besoksgruppen](https://svenskakyrkan.se/lillaedet/besoksgruppen)

I varje nummer av Maria kommer vi att presentera en profil inom det kristna musikkivet. Det kan vara en sångare, musiker eller låtskrivare inom t ex lovsång fram till klassisk musik, aktiva både i nutid och dåtid.

Musikrutan : Gunnar de Frumerie

Gunnar de Frumerie (1908-1987) var en svensk kompositör som komponerade i en mängd olika stilar. De Frumerie räknas till de svenska nyklassicisterna. Det finns dock även starka romantiska drag i hans musik. Bland de andliga verk som de Frumerie komponerat märks "Herren är min herde" för blandad kör, "Eight Psalms from the Psalter" för kör och orkester samt tonsättningarna av Pär Lagerkvists sena lyrik för sång och piano, som ofta framförs i kyrkor.

Gunnar de Frumerie växte upp i ett hem där musiken stod i centrum. Under uppväxten tog han privatlektioner i både piano och komposition. Efter avslutade studier vid Musik-konservatoriet började han studera utomlands, först i Wien och senare i Paris. I Paris skrev han bl a "Svit i gammal stil" som vann pris i Sveriges Radios kompositionstävling.

Väl hemma i Stockholm fortsatte komponerandet, bland annat föddes "Pastoral svit" då, ett av de Frumeries mest älskade verk. Gunnar de Frumerie gifte sig 1949 med pianisten Judith de Frumerie som också undervisade vid Kungliga Musikhögskolan.

De Frumerie var känd för att arbeta snabbt och intuitivt.

–Jag litar på min inspiration. Jag vill inte skriva när jag inte känner mig upplagd. Min första skiss gör jag snabbt med tanke på stämningen, men sedan har jag ett väldigt långt efterarbete. Den första skissen till operan "Singoalla" skrev jag klart på sex veckor, sedan tog det tre år att färdigställa den.

Gunnar de Frumerie fortsatte att komponera hela livet. De sista åren tillbringade han framför allt med att revidera äldre verk.

QR-koden leder till
en inspelning av
Saraband ur
"Pastoral svit" för
flöjt och orkester.

Välkomna vårens nya medarbetare!

På kyrkogårdarna möter vi
i år fem nya ansikten -
Emma Hyll Pettersson
Therese Nordström
Jonas Lindqvist
Nils Bernhardsson
Evelina Jävermo

I maj började också Hjärtums
nya församlingspräst Christer
Borg. Dessutom, redan i janua-
ri, Jane Lindberg som deltid-
diakon under ett år. Du kan läsa
mer om henne här [brevd](#).

På sidan 12-13
kan du läsa mer om
Västerlanda kyrkas
historia och ritningarna
finns att se i
församlingshemmet.

Västerlanda kyrka renoveras

Från april 2025 till första halvåret 2026 är Västerlanda kyrka stängd för renovering. Gudstjänsterna kommer att firas i församlingshemmet under tiden. Vi fick en pratstund med Marcus Stille, kyrkoherde, Patrik Björk, fastighetschef och Gustaf Hermansson, kyrkorådets ordförande, för mer information om vad renoveringen omfattar.

– Den här renoveringen satsar vi på för att vi vill att Västerlanda kyrka ska fortsätta att användas.
Patrik Björk, Marcus Stille och Gustaf Hermansson i bild.

Vilket år gjorde man om invändigt i kyrkan senast?

–1955, säger Patrik efter en stunds eftertanke.

Hur länge har behovet av renovering funnits?

– Det normala är att man renoverar i 30-årsintervaller, menar Gustaf, så behovet har funnits länge.

När det gäller just renoveringar så behöver frågan ofta få växa fram så att alla inblandade är med på resan.

–Utvändigt har kyrkan renoverats regelbundet, med bland annat nytt tak och en fasadförbättring förra året, fortsätter Patrik.

–När Hjärtum renoverats 2018 var alla överens om att Västerlanda stod på tur, inflikar Gustaf.

Vilka krav ställs på en offentlig lokal år 2025 jämfört med hur det såg ut 1955?

–Det går att göra vissa avsteg från kraven just vid renovering av kulturhistoriska byggnader, men rullstolsramper och handikapp-toalett är vi skyldiga att tillhandahålla, berättar Patrik. Ny el och ett modernt brandskydd installeras också. –Och de konsulter vi har arbetat med har totalkoll på de här frågorna, menar Marcus.

–Västerlanda kyrka kommer dessutom att få ett nytt värmesystem och en ny ljudanläggning, säger Patrik.

Finns det synpunkter som ni fått från församlingsbor genom åren om sådant som behöver åtgärdas?

–Det som återkommit är just behovet av en större toalett, allmänt ökad tillgänglighet samt bättre belysning, man har upplevt kyrkan som mörk. Allt det här kommer att tillgodoses i renoveringsarbetet, berättar Patrik.

Är det något riktigt akut, överhängande problem i byggnaden som behöver åtgärdas omedelbart?

–Det finns inget som behöver åtgärdas invändigt just nu, säger Marcus, så vi kan ta det i den ordning som entreprenören önskar.

Är det något man absolut inte får ändra på i Västerlanda kyrka?

–Vi ska bevara så mycket som möjligt av koret och dess utsmyckningar, säger Gustaf. Altaruppsatsen kommer att rengöras och förbättras av specialister, som även utförde detta arbete i Hjärtums kyrka. Predikstolen, kristusstatyn, skeppsmodellen i kyrkfönstret och votivskeppet kommer alla att finnas kvar, berättar Marcus. De mindre tavlorna längre bak i kyrkan kommer att finnas kvar men får andra placeringar.

Vem har huvudansvaret för renoveringen?

–Det har pastoratet tillsammans med en totalentreprenör, som vi just nu håller på och utser genom upphandling, säger Marcus.

Hur många mindre firmor/underleverantörer kan i sin tur bli involverade i renoveringen under arbetets gång?

–Det beror på vilka tjänster som tillhandahålls av totalentreprenören, men man kan räkna med att kanske ett 10-tal firmor utöver totalentreprenören kommer att kopplas in i arbetet, berättar Marcus och Patrik.

Vem bekostar renoveringen och vad är prislappen?

–Det gör pastoratet genom medel som är fonderade från tidigare överskott och med stöd av statens kyrkoantikvariska ersättning, förklarar Gustaf. Denna ersättning är till just för att bevara kyrkobyggnader, berättar Marcus.

–Våra medlemmar kommer inte att belastas extra för det här arbetet, säger Gustaf.

–Runt 14 miljoner landar arbetet på, säger Marcus.

Under renoveringsarbetet kommer gudstjänster och konserter att hållas i Västerlanda församlingshem istället. När arbetet är klart väntar en återinvigning av kyrkan någon gång under första halvåret 2026.

–Den här renoveringen satsar vi på för att vi vill att Västerlanda kyrka ska fortsätta att användas. Vi ser fram emot resultatet och hoppas att alla som besöker den nyrenoverade kyrkan ska trivas och vilja återvända under många år framåt, avslutar Gustaf.

Text & Foto: Henrik Mossberg

På vandring tillsammans. På en pilgrims-
vandring vårdar du både kropp och själ.

Foto: Adobe Stock

Pilgrims- och andra vandringar

Församlingarna i Lilla Edets pastorat arrangerar regelbundet pilgrims-
vandringar och andra vandringar.

Pilgrimsvandringar anordnas en gång per månad under sommarhal-
våret från april till oktober. Dessa
vandringar är av varierande längd.
Deltagarna tar med egen matsäck.
I samband med matrasten delas ett
dagens ord och vandrigen som
följer efter rasten sker i en stunds
tystnad för egen reflektion.

Pilgrimens nyckelord är Långsamhet,
Frihet, Enkelhet, Bekymmerslöshet,
Tystnad, Delande, Andlighet.

Vardagsvandringar anordnas under
hela året. Dessa vandringar är
kortare och ansluter till något av
församlingarnas caféer. Till dessa
vandringar behöver inte egen mat-
säck tas med, eftersom det finns
möjlighet till fika i caféet.

Annandag påsk inledde
årets pilgrimsvandringar.
Den första gick Lilla Edet runt
till Fuxerna kyrka där
annandagens mässa firades.
På bilden ser vi
Evaggelos Georgiou.

En ordentlig matsäck är en
viktig del under vandrigen.

Åh stiftsgård!

Församlingarna i Lilla Edets pastorat har sedan många år regelbundet varit med konfirmanderna på Åh stiftsgård. Så blir det också i år. Innan konfirmationerna i augusti har konfirmanderna varit på läger i fem dagar.

Åh stiftsgård är värd ett besök också vid andra tillfällen. En storslagen natur och många olika arrangemang, erbjuder gården vid kusten utanför Ljungskile.

Gårdens fokus är ungdomsverksamhet och kyrkliga kurser och läger men den erbjuder även daglig lunch, konferenser, bröllopsfester och hotellvistelse för företag och privatpersoner.

Foto: Henrik Mossberg

Gårdens fokus är ungdomsverksamhet och kyrkliga kurser.

Foto: Ikon

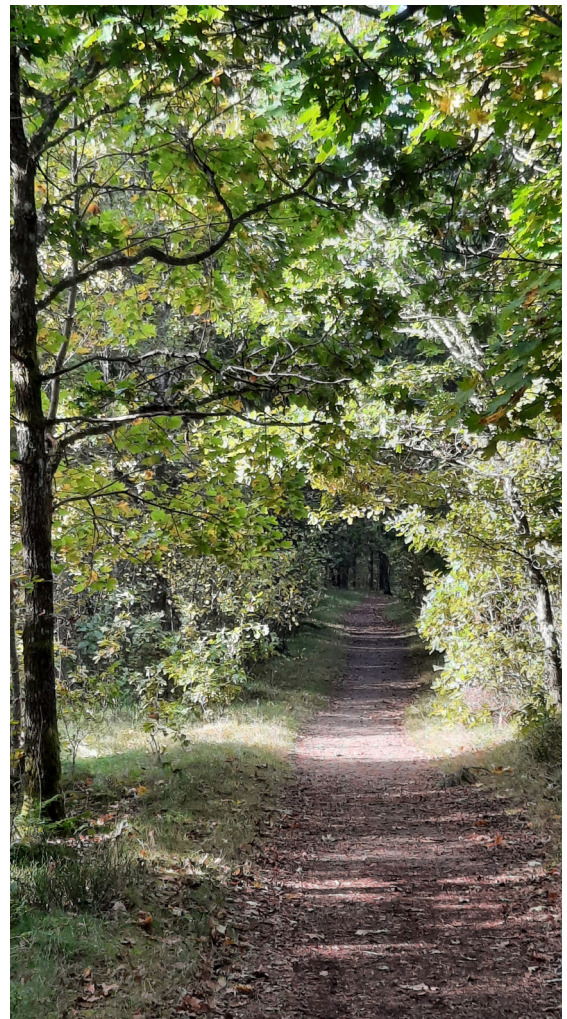
Läsbilden;

Redaktionen för församlingsbladet tar gärna emot bilder för publicering. Har du en bild från Fuxerna, Åsbräcka Hjärtum eller Västerlanda?

Skicka den till:

lillaedets.pastorat@svenskakyrkan.se märk *Läsbild* och skriv ditt namn och var bilden är tagen.

Läsbild på norrsken är inskickad av Josefine Karlsson och den härliga stigen av Yvonne Abrahamsson.

Här hittar du vad som händer i våra församlingar

På hemsidan www.svenskakyrkan.se/lillaedet, facebook samt i församlingsbladet Lilla Maria, som finns att hämta i alla våra kyrkor och församlingar, får du mer information. För prenumeration via e-post eller beställning av aktuellt nummer, ring 0520-49 47 00 eller maila lillaedets.pastorat@svenskakyrkan.se

Vi reserverar oss för eventuella justeringar.

Detta
händer i
sommars!

Sommars i Hjärtum!

Varmt välkommen till Sommars i Hjärtum. Vi kör sju sommarkvällar med ett härligt program.

PROGRAM:

Torsdag 26 juni kl. 18

– Kornas förunderliga värld

Veterinär Lars-Magnus Olovsson, Ljungkile, berättar. Våffelserving.

Torsdag 3 juli kl. 18

– Allsång med Henrik Mossberg och musiker.

Barnaktivitet, kaffeserving.

Torsdag 10 juli kl. 14 (OBS tiden!)

– Pilgrimsvandring från kyrkan

Tag med eget fika.

Torsdag 17 juli kl. 18

– Musikquiz med Fredrik Tobin Dodd

Kaffeserving.

Torsdag 24 juli kl. 18

– Mässa med stillhet och lovsång, därefter "Lär känna din präst"

Hjärtums nya församlingspräst

Christer Borg presenterar sig.

Kaffeserving.

Torsdag 31 juli kl. 18

– Tipspromenad i Hjärtum

Barnaktivitet och kaffeserving.

Torsdag 7 augusti kl. 18

– "Vem är McLean i sarkofagen?"

Krister Koch berättar. Kaffeserving.

I samband med Sommars i Hjärtum håller också hembygdsföreningen öppet museet i församlingshemmet. Välkommen att ta del av intressanta berättelser om Hjärtums historia.

Måltid & gemenskap

Sommarkyrka i Västerlanda församlingshem

Eftersom kyrkan är stängd för renovering kan vi ha Sommarkyrka endast en vecka, men denna vecka blir "som vanligt"

Vecka 27 (måndag 30 juni – lördag 5 juli) öppet varje dag kl 14 – 17

Inleds med Musikandakt lördag 28 juni kl. 15.

Sommarcafé onsdagar 2–23 juli kl. 14–15.30

I Fuxerna prästgårds glasveranda och trädgård med enkel fika, god gemenskap, musik och dagens ord. Kostnad 20kr. Under veckorna 27–30 är Café Fuxerna och Mathjälpen stängda.

Sång & musik

Musikgudstjänst i midsommartid

Djurhults kapell, torsdag 19 juni kl. 21

Kyrkokören sjunger under ledning av Birgitta Aurell-Keczán

Musikgudstjänst

Västerlanda församlingshem

lördag 28 juni kl. 15

Folkmusikbandet MacRill gästar oss.

Musikgudstjänst

Hjärtums kyrka, lördag 5 juli kl. 15

Jenny Dani, sång och

Henrik Mossberg, piano/sång

Musik i sommarkväll

Fuxerna kyrka, lördag 9 augusti kl. 18

Sång och gitarr samt klavermusik från skilda epoker för både två och fyra händer.

Birgitta Aurell-Keczán, George Keczán och Johannes Keczán.

Pilgrimsvandring

Vandringar i Fuxerna

onsdagar från 2–23 juli

Vandringarna startar vid Fuxerna församlingshem kl. 14.

Café Fuxerna är öppet kl. 14–15.30, för fika och samvaro. Vi vandrar till Fuxerna kyrka utmed älven.

ÖVRIGA VANDRINGAR

Gunnarsvattnet runt

tisdag 17 juli

Vandring Gunnarsvattnet runt, cirka 4 kilometer.

Samling vid Gunnarsvattnet kl. 16 för vandring runt Gunnarsvattnet.

Vandringen sker på skogsstigar, inga branta backar.

Västerlanda kyrka – Ballabo

tisdag 1 juli

Samling vid kyrkan för en vandring till Ballabo och tillbaka. Grusväg halva sträckan, vandring i skogsmark andra halvan och vandringen är cirka 4 km.

Hjärtums kyrka

torsdag 10 juli

Samling vid Hjärtums kyrka för en pilgrimsvandring på cirka 4 km.

Hjärtum – Lille Väktor

lördag 19 juli

Samling vid parkeringsplatsen Lille Väktors badplats kl. 12 för vandring till runt Lille Väktor.

Vandringen är cirka 4 km lång och vi vandrar på grusväg och skogsstigar. Några branta backar.

Västerlanda kyrka – Oxulevattnet

lördag 30 augusti

Samling vid kyrkan kl. 12 för vandring till Oxulevattnet och tillbaka. Vandringen går utmed grusvägar och skogsstigar och är cirka 8 km lång.

Varje
vecka

Gudstjänster

ANNANDAG PINGST

Måndag 9 juni kl. 18

i Fuxerna kyrka

Ekumenisk gudstjänst, Marcus Stille

Torsdag 19 juni kl. 21

i Djurhults kapell

Musikgudstjänst

Carl Sixten Block

kyrkokören medverkar

MIDSOMMARDAGEN 21 juni

Fuxerna kyrka kl. 10

Högmässa, Rolf Pettersson

Västerlanda kyrka kl. 12

Högmässa, Rolf Pettersson

Torsdag 17 juli

Tösslandagården kl. 16

Ekumenisk friluftsgudstjänst

Rolf Pettersson, Gunilla S Olofsson

SOMMARCAFÉ I FUXERNA
onsdagar 2-23 juli, kl. 14-15.30

GUDSTJÄNSTER I VÅRA KYRKOR

VI HAR GUDSTJÄNST VARJE SÖNDAG I VÅRA KYRKOR!

HJÄRTUM

Söndagar, högmässa kl. 10

En torsdag i månaden,
mässa kl. 18

VÄSTERLANDA

Söndagar, högmässa kl. 12

Torsdagar, mässa kl. 18

FUXERNA

Söndagar, högmässa kl. 10

 Tisdagar, mässa kl. 9,

i församlingshemmet

Onsdagar, mässa kl. 18

En söndag i månaden,

finsk gudstjänst kl. 12

DJURHULT

En söndag i månaden

Gudstjänst/högmässa kl. 16

ÅSBRÄCKA

Vissa helger

EKUMENISK FRILUFTSGUDS-
TJÄNST

Torsdag 17 juli kl. 16
Tösslandagården

SOMMARKYRAN I VÄSTERLANDA
Vecka 27

(mån. 30 juni – lör. 5 juli)
öppet varje dag kl 14 – 17

ÄR DU 62+ OCH TYCKER DET ÄR ROLIGT ATT ODLA?

Vi träffas varje torsdag, kl. 10:30-12
utanför församlingshemmet
(Fuxernavägen 8)

Har du odlingstips att dela med dig av
eller kanske bara vill komma förbi och
umgås en stund?

Välkommen till denna del av
Besöksgruppens verksamhet.

För mer information:

svenskakyrkan.se/lillaedet
/besoksgruppen

eller ring Caroline Åberg
tel. 0520-494 732

MUSIKGUDSTJÄNST
I MIDSOMMARTID
Torsdag 19 juni kl. 21
Djurhults kapell,

Mötet med Manne Andrén– *bagare i fjärde generationen*

*”Det är inte värt att ge bulle
åt bagarens barn”*

Så lyder ett gammalt ordspråk, men detta vågade jag mig på och fick en trevlig pratstund med Manne Andrén, en välkänd före detta konditor i Lilla Edet. Mina hembakta bullar fick dessutom godkänt betyg av Manne!

BAGARE I FJÄRDE GENERATIONEN

Att vara bagare är ett gammalt yrke historiskt sett och Manne som nyligen fyllt 80 år var den fjärde generationen av bagare i Lilla Edet. Bageriverksamheten startades av Anders Emanuel Andrén redan år 1868. Han hade varit lärning hos en

bagare i Uddevalla och fastnade för yrket. Han köpte då ett hus nere vid älven i Lilla Edet där han startade sin verksamhet och många besökare kom dit med båt för att handla.

BRAND I LILLA EDET

Gnistor från den vedeldade ugnen gjorde att det började brinna i bageriet midsommardagen 1888 och en stor del av fastigheterna i centrum brann ner. Sonen Bror Emanuel, som var född 1880 lät senare bygga ett nytt bageri i centrum av samhället, på den gata som numera heter Emanuel Bagares gata. Han hade även ett lantbruk i Bliksered och tog många råvaror som behövdes i bageriet

från den egna gården. Efter hans död tog dottern Mary över ansvaret att driva bageriet vidare. Hon var då bara 16 år gammal men lyckades få folk från samhället att köpa sitt bröd och sitta i konditoriet och fika med sina vänner. Andrén var också ett leveransbageri under 1930- och 40-talet och då arbetade Ernst Liljedahl där och körde ut bröd till mejeriet, Pallas, kioskerna, ålderdomshemmet och hotellen i Lilla Edet. Många springpojkar fanns också som lämnade över bröd till familjer och här nämns bland annat Olle Hjelm, bröderna Lexberg och bröderna Malm.

Vi möter

Namn: Manne Andrén

Bor: Lilla Edets centrum

Familj: En son med familj

Intressen: Teckning, teater och idrott

MANNE, MARYS SON...

Marys son Torgny Emanuel, som kallas Manne, tog över rörelsen efter sin mor och hon fortsatte att hjälpa till i konditoriet under en lång tid. Hon hann även uppleva att en femte generation började arbeta inom företaget då Mannes son Anders Emanuel kom in i bilden.

...OCH HANS SON, ANDERS EMANUEL

Han intresse var chokladpraliner och han satsade på att lansera sin chokladverksamhet i utlandet, bland annat USA och Japan - och han var under en tid medlem i det svenska kocklandslaget. Vårt svenska kungapar hade med sig Emanuels praliner som gåva till det japanska kejsarparet vid ett statsbesök där. Emanuel var med i tävlingen Årets konditor som han också vann år 2005. Så småningom avvecklades konditoriet successivt och upphörde helt och hållet år 2015 efter nästan 150 års verksamhet. Det finns knappast så många konditorier i vårt land med en så lång släkthistoria.

TUNGROTT MEN ROLIGT

När jag frågar Manne om hans tid som bagare så svarar han att det visserligen varit tungrott, men roligt hela tiden. Att stiga upp vid 4-tiden på morgonen varje dag i veckan tar givetvis på krafterna och han lät pensionera sig vid 62 års ålder. Manne har en gedigen utbildning där studier varvades med praktisk verksamhet. Manne tog realexamen i Lilla Edet och fortsatte sedan på gymnasium i Trollhättan och började tidigt att arbeta i konditoriet. Sin konditorutbildning fick han i Uppsala och utbildade sig senare i Schweiz på Honold i Zürich under ett och ett halvt år.

Vad har varit roligast som konditor i vår kommun? frågar jag.

–Att få göra människor glada och nöjda har varit min målsättning hela tiden, svarar han.

KONSTNÄRLIGT SINNE

Det gjorde han bland annat genom alla specialtårter som beställdes både till bemärkelsedagar och till andra sammanhang. Manne har alltid varit intresserad av att teckna och den egenskapen kom väl till pass när specialtårtorna skulle tillverkas. En gång beställdes en tårta till en man som spelade fiol och tårtan föreställde just en fiol. När Manne sedan frågade om tårtan smakat gott, så svarade mannen att den var alldeles för fin för att äta upp så han sparade den i kylskåpet.

SEMLORNA

Ett annat glädjeämne var när konditoriets semlor blev utsedda till Sveriges bästa. Det blev man två år i rad och sedan fick man inte vara med i tävlingen längre.

Har du några tråkiga minnen från din tid som konditor? frågar jag.

–Ja, en gång när jag skulle baka sockerkakor så blev de brända och förvandlades till kolbullar och det var inte så roligt, svarar han. Manne berättar också att han samlade på sig recept från olika personer, en del köpte han och en del fick han. Han var bland annat först i Lilla Edet med att göra Budapestlängden, en tårta som fortfarande är mycket populär.

Vilka fritidsintressen har du nu eller har haft?

–Förutom teckning som jag haft som intresse redan som barn så har jag varit intresserad av teater och var under många år engagerad i Lödösespelen. Vi hade också Lilla Edets amatörteater under många år där jag var aktiv. Föreställningarna ägde rum på Folkets hus och var mycket populära. Ett annat intresse som Manne hade under många år var idrott. Han nämner friidrott, bandy, bordtennis och simhopp som de främsta grenarna.

Vad tycker du är det bästa med Lilla Edet?

– Det bästa är nog läget, en vacker trakt och det är nära till allt. Havet har alltid varit en dragningspunkt och tidigare hade vi båt ute vid kusten och det är något jag saknar idag. Samhället har förändrats under senare år och jag saknar alla de affärer som fanns här tidigare. Den utvecklingen har många orter fått kännas vid och vi får nog skyllda på tillkomsten av stormarknaderna som exempelvis Överby och Torp. De har dränerat både innerstäder och mindre orter på butiker. I Lilla Edets kommun fanns det en gång i tiden fem bagerier. Men detta är numera bara historia.

*Text: Margrethe Kristensson
Foto: Henrik Mossberg*

Västerlanda kyrkas historia

Kyrkan byggdes av och för Västerlanda församling, troligen på 1200-talet. Inga belägg finns för vare sig kyrkan eller församlingen före dess, så det är troligt att även socknen tillkom då. På 1000-talet hade beslutats att varje skeppslag i Bohuslän skulle ha minst en sockenkyrka, och den första bör då ha legat i Hjærtum, även om den nuvarande där också tillkom på 1200-talet. Hjærtums församling är nämligen betydligt större än Västerlanda, och gränsen dem emellan är ett typiskt exempel på hyperbolisk utbrytning, dvs utgör ungefär en hyperbelbåge med brännpunkt i Västerlanda, vilket blir resultatet om de som bor mitt emellan kyrkorna väljer att tillhöra den gamla socknen, där deras förfäder är begravna, och vinsten av kortare kyrkväg blir styrande.

Sådana kyrkor som Västerlanda kallas internationellt för bekvämlighetskyrkor, oavsett om de är riktiga sockenkyrkor eller bara en extra resurs i en stor församling. Kyrkan byggdes i skalmursteknik, det vill säga man lade stora stenar med platt sida ytterst och innerst, samt fyllde på med andra emellan. Dopfunten är också från 1200-talet och har två mönster, en kedja upptill och ett repliknande nertill. Båda kan bära på samma symbolik, liksom barnvisan ”Vi sätter oss i ringen”, och anspelar på de döptas gemenskap.

1658 blev församlingen svensk genom freden i Roskilde, och överfördes från Oslo till Göteborgs stift.

1671 förlängdes kyrkan mot väster, och ingången på södra sidan igenmurades samt ersattes med en ny längre västerut.

1702 slöts kontrakt mellan församlingen och murarmästare Petter Mellenberg om förbättringsarbeten, nämligen att hela kormuren skulle rivas och ersättas med ny och mer modern för sin tid, vidare att nya portar skulle sättas upp och södra ingången flyttas. Vidare nya fönsterkarmar. Likaså att nytt tegeltak skulle läggas (även det gamla var dock av tegel).

1704 revs det medeltida koret. Samma år inköps altarpupsatsen. Överhuvudtaget tycks den vanligen stabila skalmurstekniken ha tillämpats dåligt just i Västerlanda, eftersom väggarna har tenderat att rasa på många ställen, och samma gäller den första västgaveln i tegel, som revs vid tornbygget. Väggarna är dessutom buktiga. Södra ingången flyttades av allt att döma tillbaka till sin medeltida och nuvarande plats, där det också finns en nisch, som på medeltiden kan ha varit plats för en helgonbild.

1751 inköps predikstolen.

1728-1733 målades innertaket med bilder, som nu är förlorade.

Senare hade kyrkan två tillbyggda vapenhus i trä, nu borttagna.

1782 bestämdes att ägaren till Ströms säteri skulle underhålla kyrkan, och därför få disponera det därtill avsedda kyrkotiondet. Detta sköttes minst sagt uruselt, tills den driftige patron Petter Larsson på Torskog tog över och redde ut det hela. Allra sist blev det hans hustru som i egenskap av ombud för Inlands bruk utövade patronusskapet.

1896-1897 storrestaurering. På patron Larssons tid, då kyrkan måste stöttas i väster, lät man bygga tornet och ny västgavel, arkitekt var

Adrian Peterson, men hans första förslag omarbetades så att tornet inte blev så högt och spetsigt. Klockstapeln och vapenhusen revs. Fler och högre fönster ordnades. Ytterdörr tillkom i öster. Ankarbjälkarna ersattes med dragstänger. Altarringen framflyttades och utrymme gavs för sakristia och skrudkammare längst i öster. Ny orgel, som dock 1971 blev utbytt mot en modern från Grönvalls orgelbyggeri i Lilla Edet.

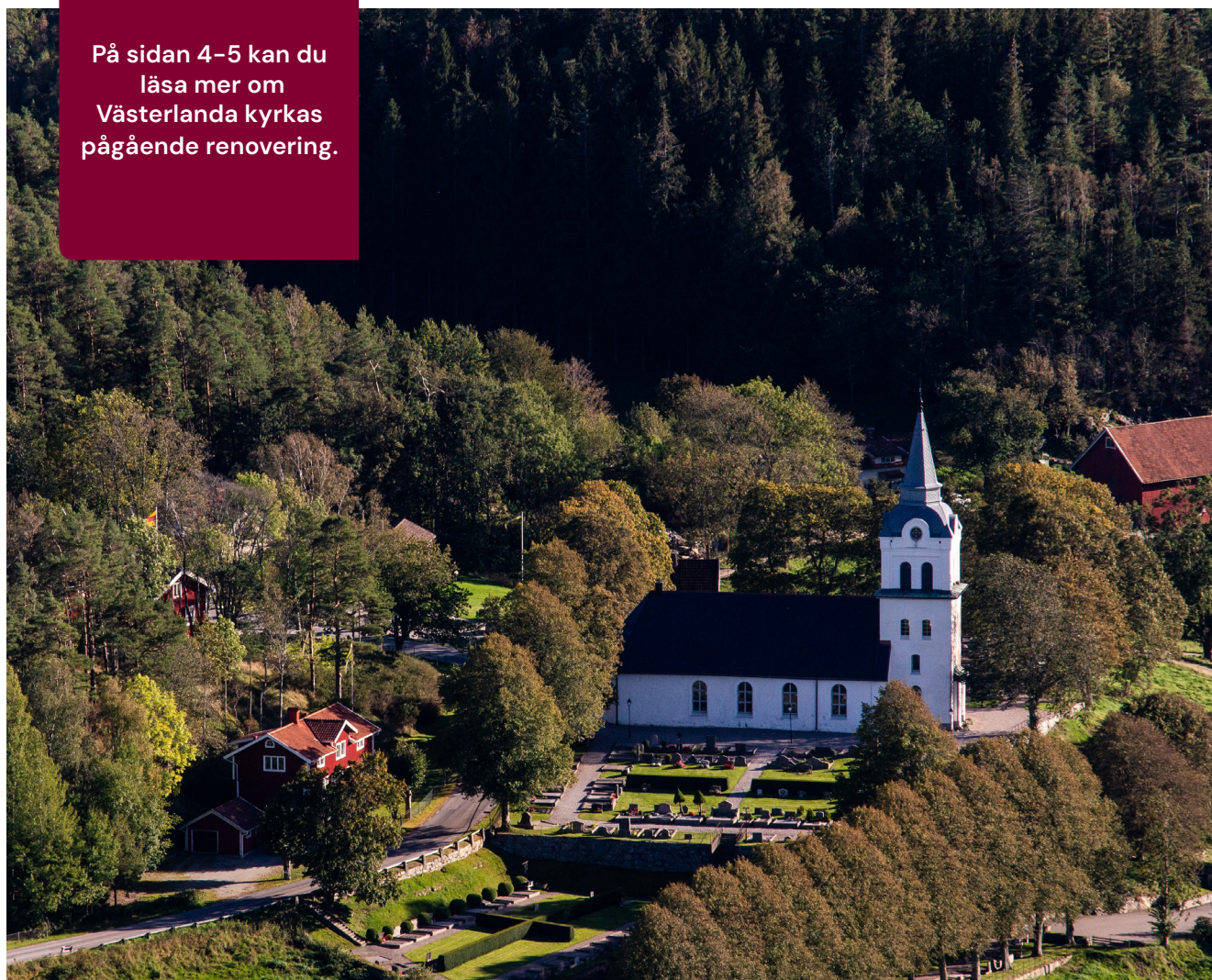
1908 Byttes takteglet ut mot plåt.

1955 ny stor restaurering. Granitsockel på torn och västgavel. Vagg mellan altaret och östra änden gav utrymme för sakristia och skrudkammare. Stenaltaret insattes. Elektrisk uppvärmning installeras. Plåttaket byts mot skiffer, och kyrkan får i stort sett det utseende den nu har.

Text: Gösta Mellberg
Foto: Lilla Edets pastorat

På sidan 4-5 kan du
läsa mer om
Västerlanda kyrkas
pågående renovering.

Foto: Lilla Edets pastorat

GRAVSKÖTSEL

Om man inte vill eller har
möjlighet att sköta gravplatsen, kan
man teckna ett skötselavtal.

Planteringslåda 830 kr
Två planteringslådor på
samma grav 1195 kr

I priset ingår vår- och sommarplan-
tering, grans vid allhelgona, vattning
och övrig skötsel.

**Skötsel av ramgrav
med grus 450 kr**

**Skötsel av dubbel ramgrav
med grus 635 kr**

Vinterkrans 230 kr

Ovanstående avtal sluts för ett år
löpande, eller tre år. Efterfrågas
övriga arbeten debiteras en kostnad
om 175 kr per påbörjad halvtimme.
För hantering av gravstenar
hänvisas till företag som arbetar
med detta.

Askgravplats 10250 kr

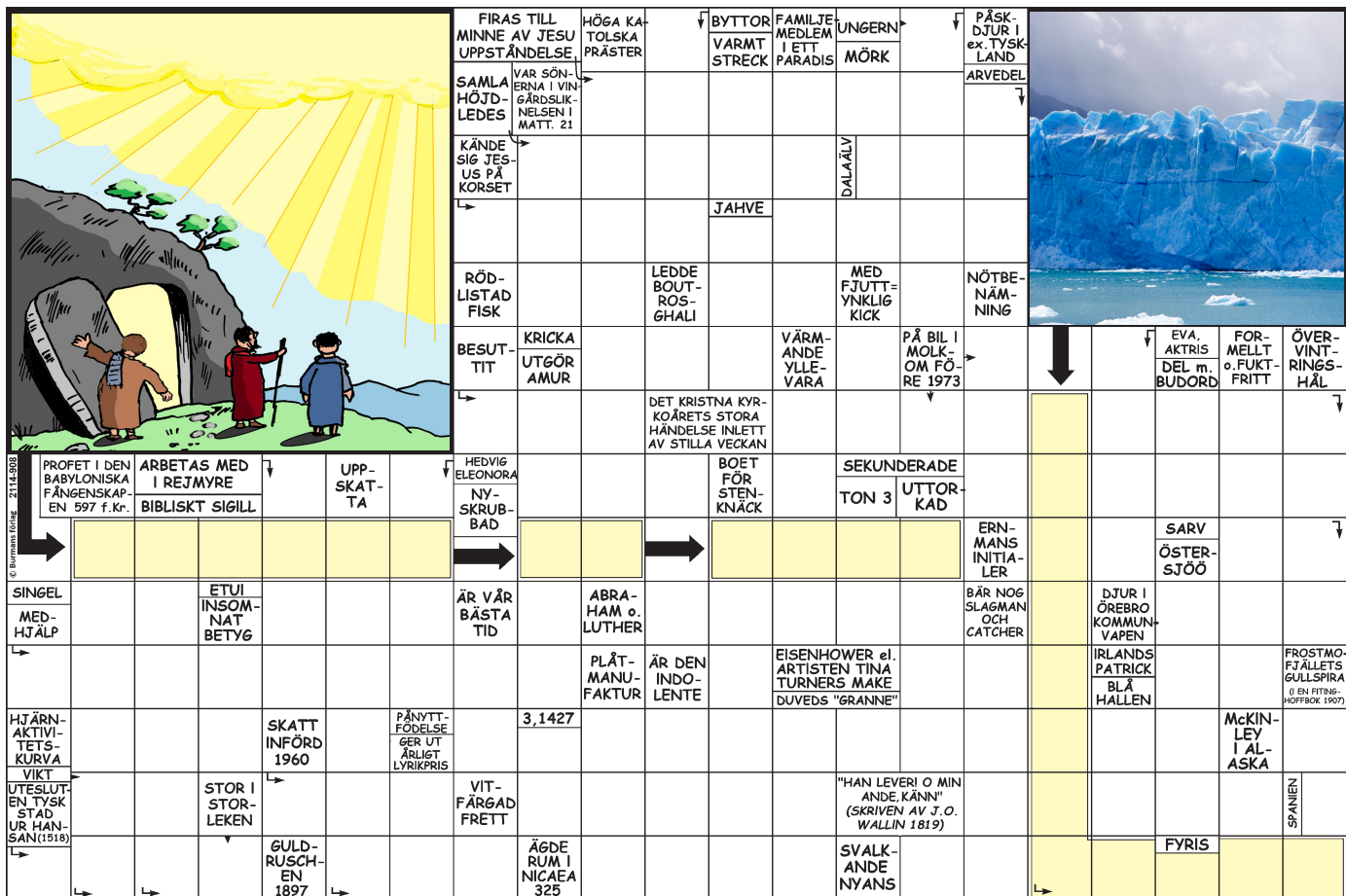
I priset ingår gravskötsel i 25 år,
askhölje och namnplatta.
Vid ny nedsättning i samma grav
tillkommer askhölje 460 kr,
namnplatta 2140 kr och 290 kr/år
för att garantera gravskötsel
i 25 år efter sista nedsättning.

Minneslund är avgiftsfritt och
finns på Högstorp och i Hjärtum.

Foto: Ikon

På kyrkogårdarna är personal-
styrkan större under växtperioden
(april-nov) då arbetsuppgifterna är
fler och mer tidskrävande.
En av uppgifterna är plantering
och skötsel av de gravar som har
gravskötsel.

LÖSNING KORSORD MARIA 25-1

VINNARE KORSORD

Vinnare i korsordet i nr. 1/25:
Sandra Westerlund och Lisbeth Löfgren

Grattis till vinnarna
och tack till alla er som skickat in lösningar!

SKICKA ELLER MAILA IN DIN LÖSNING

Vi söker de gula nyckelorden, skicka in **senast 25 juni** till:

Församlingsbladet Maria, Fuxernavägen 8,
463 33 Lilla Edet

eller maila in, med Mariabladet i ämnesraden, till:

lillaedets.pastorat@svenskakyrkan.se

Vi drar en vinnare som får välja mellan en fin frukostbricka, en akvarell av Karin Grönlund eller en vacker mugg.

Namn:

Adress:

Telefon:

” Tävla i citatjakten!

Leta upp varifrån följande citat är hämtat och skriv upp artikelrubrik eller sida. Maila ditt svar till redaktionen. Ange Mariabladet i ämnesraden.

Du är med och tävlar om boken "Kyrkkaffe : bullar, böner och berättelser" utgiven av Libris förslag i serien Kyrkkaffe.

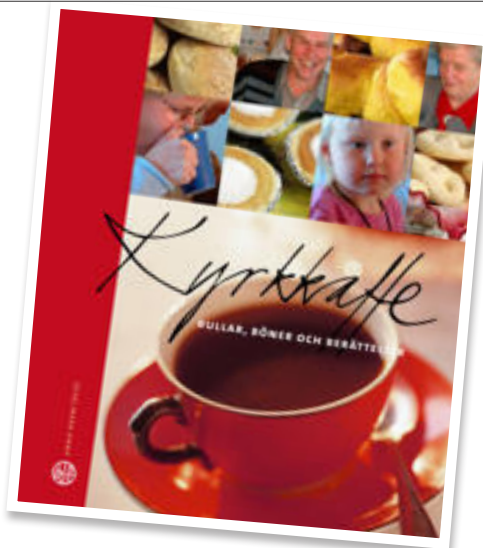
Maila ditt svar senast 25 juni till:
lillaedets.pastorat@svenskakyrkan.se

VINNARE CITATJAKTEN

Följande vinnare i Citatjakten nr. 1/25:
Birgitta Löfberg och Mari Grip

Ett stort grattis till er och tack till dig som deltagit.

"Det bästa är nog läget, en vacker trakt och det är nära till allt".

*Den blomstertid nu kommer med lust och fägring stor.
Du nalkas, ljuva sommar, då gräs och gröda gror.
Med blid och livlig värma, till allt som varit död,
Sig solens strålar närma, och allt blir återfött.*

Sv ps 199

Anmälan om inträde i Svenska kyrkan

Svenska kyrkan

Lilla Edets
pastorat

Namn

Personnummer

Gatuadress

Namn-teckning

Postadress

Ort och datum

Telefon

Ett barn som inte tillhör Svenska kyrkan, men har vårdnadshavare som tillhör kyrkan, kan finnas antecknat i avvaktan på dop eller meddelande i kyrkobokföringen. Anteckningen tas bort ur kyrkobokföringssystemet när barnet blir fyra månader eller vårdnadshavaren begär att anteckningen tas bort. Likaså kan det finnas anteckning för vårdnadshavare som inte tillhör kyrkan, men har barn under 18 år som tillhör kyrkan. Anteckningen tas bort ur kyrkobokföringssystemet när barnet blir 18 år eller vårdnadshavaren begär att anteckningen tas bort.

Var vänlig markera de svar som är aktuella

- ☐ Jag är döpt i Svenska kyrkans ordning, årmånad.....dag.....
- ☐ Jag är döpt i en annan evangelisk-luthersk kyrkas ordning, årmånad.....dag.....
- ☐ Jag är döpt i en annan kristen kyrkas ordning, årmånad.....dag.....
och önskar undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära som förberedelse för dop.
- ☐ Jag är inte döpt, men önskar undervisning i Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära som förberedelse för dop.
- ☐ Jag är konfirmerad i Svenska kyrkans ordning, årmånad.....dag.....
- ☐ Jag är konfirmerad i annan kristen kyrkas ordning, årmånad.....dag.....

Fyll i talongen och ta ett kort på den. Maila anmälan till: lillaedets.pastorat@svenskakyrkan.se

Den här renoveringen satsar vi på för att vi vill att Västerlanda kyrka ska fortsätta att användas.

Läs mer om renoveringen av Västerlanda kyrka på sid. 4–5

En av kyrkogårdspersonalens uppgifter är plantering och skötsel av de gravar som har gravskötsel.

Läs mer om gravskötseln på sid. 13

Han var bland annat först i Lilla Edet med att göra Budapestlängden, en tårta som fortfarande är mycket populär.

Läs mer om Manne Andrén i Mötet på sid. 10–11

**Svenska
kyrkan**

Lilla Edets
pastorat

ODR SAMHÄLLSINFORMATION
- DELAS UT TILL ALLA HUSHÅLL I PASTORATET